

na slog, učenost in umetniški okus. Kot politik je bil Klaczko pristaš konservativne stranke. Lep nekrolog in essey o Klaczku učenjaku je med drugim objavila tudi „Oesterreichische Rundschau“.

Fr. Št.

Stoletnica praške politehnike. Meseca novembra so na Češkem proslavljali dvojni jubilej. Minilo je namreč 200 let po ustanovitvi prve češke inženirske šole v Pragi, sto let pa po ustanovitvi politehnike. Četudi je inženirsko šolo ustanovil Čeh, vendar so Nemci na Češkem hoteli to slavnost zlorabiti v svoje nacionalne namene. — V Legnici v Šleziji, ki je bila še takrat del češkega kraljestva, se je porodil Kristian Jožef Willenberg, ki je začetkom XVIII. stoletja kot inženir ustanovil v Pragi inženirsko šolo, prvo te vrste v Evropi. L. 1705. je Willenberg izročil cesarju in kralju Leopoldu prvemu češko pisano prošnjo, da bi mogel brezplačno podučevati. L. 1707. je moral Willenberg pri cesarju in kralju Jožefu II. prošnjo obnoviti ter je dobil odlok, ki je tudi v češkem jeziku deželnim stanovom priporočal ustanovitve inženirske šole. Češki deželni stanovi so ustregli željam cesarjevim in so l. 1717. — 1718. za vlade cesarja in kralja Karola VI. ustanovili inženirsko šolo. Šele 30 let pozneje je ustanovil francoski in-

ženir Perronet enako šolo tudi na Francoskem, ki je bila druga v Evropi. Na začetku XIX. stoletja je bila inženirska šola izpremenjena v politehniko. Učni jezik nove politehnike je bil nemški, ali dijaki so bili vedno po večini Čehi in tudi med profesorji je bilo mnogo izvrstnih Čehov. Leta 1864. se je ustanovil ustrakvistiški politezniški zavod in po petih letih je bil razdeljen v češko in nemško politehniko. To je nakratko zgodovina ustanovitve tega zavoda

Fr. Št.

ARISTID BRIAND
francoski naučni minister

Poljsko zasebno vseučilišče.

Kdo bi si bil mislil, da bodo ruski Poljaki, takoj, ko dobijo za to potrebno politično svobodo, takoj tudi sposobni ustanoviti svoje zasebno vseučilišče? In vendar se je vseučilišče takoj ustanovilo in se že podučuje. Ako primerjamo delovanje Poljakov v kraljestvu — prvo leto zasebno vseučilišče, nad 800 ljudskih in srednjih zasebnih šol, dalje zasebno ljudsko vseučilišče in celo vrsto podobnih društev in ustanov — z delovanjem naše Ciril-Metodove družbe, moramo strmeti. Za vseučilišče je potreba profesorjev, denarja in dijakov. Učnih sil imajo Poljaki v Varšavi dovolj. Kdo bi to pričakoval! Res, da se niso mogli pripravljati na državnem vseučilišču, ki je rusko in kamor ne sprejemajo poljskih profesorjev, tudi drugi javni znanstveni zavodi so jim bili večinoma zaprti, toda na srečo imajo Poljaki v Varšavi več velikih zasebnih ustanov — knjižnico in muzej Kresinskih, knjižnico in muzej Zamojskih itd., kjer so poljski učenjaki našli zavetja, da se jim ni bilo potreba razpršiti po svetu v borbi za vsakdanji kruh. Odkod pa denar? Vzdržuje se s prostovoljnimi prispevki poljskih rodoljubov in pa večinoma s šolnino dijakov in dijakinj. Šolnina

je vsled tega visoka, 6 rubljev na semester od tedenske ure. Recimo, da podučuje profesor 6 ur na teden in da ima 40 učencev. V tem slučaju plača vsak učenec za polletje 6×6 rubljev = 36, torej vsi skupaj $36 \times 40 = 1440$ rubljev za polovico leta. Ako ima polletje 20 tednov, dobi profesor šolnine 72 rubljev na teden ali 12 rubljev od ure. S tem je plačan. Povprečno računajo po 36 učencev na profesorja, da se poduk izplača. Profesor Korson n. pr. jih ima nad sto, kdo drugi jih ima morda samo pet ali celo tri. Seveda ima stvar to slabo stran, da postane profesor v dobri meri odvisen od učencev. Podučevati mora namreč take predmete, ki privabijo mnogo učencev, drugače profesor nima plačila. Največje težave so z učenci. Vseučilišče je namreč že več let zaprto, ker dijaki štrajkajo. Da ne bi izgubili celega leta, so se dijaki, še preden se je otvorilo zasebno vseučilišče, razpršili po drugih visokih šolah po Avstriji, Franciji, Nemčiji ali po Ruskem. V zasebno vseučilišče tišče bolj ženske in osebe, ki niso dobro podkovane za višje nauke. Toda vsak začetek je težak. Brez dvoma se bo drugo leto odstranilo mnogo prvih pomanjkljivosti. L. L.

Ambro Pietor. 3. decembra je umrl v Turč. Sv. Martinu na Slovaškem zaslužni urednik „Národnih Novin“ in „Národného Hlásnika“.

— Umrli je skoraj 40 let služil slovaški narodni stvari kot časnikar. Za Slovake so časniki bolj važni nego za velike in samostojne narode. V njih imajo Slovaki šolo in orožje. Slovaških šol ni, Mažarji jih Slovakom ne privoščijo, zato morajo časniki Slovake budit in učiti; pravice zborovanja Slovaki tudi nimajo, zato je njihovo edino orožje tiskana beseda. A še ta ni svobodna! Uredniška doba Pietorova je spa-

JURIJ CLEMENCEAU
francoski ministerski predsednik

dala v tisti čas, ko se je sicer dovolilo slovaško tiskati, toda razširjanje časnikov so Mažarji ovirali. Slovaške brave so zapisali na svoj indeks ter jih preganjali. Še zdaj ni veliko boljše, a A. Pietor je vendar mogel mirno umreti. Slovaki čutijo narodne krivice, ki se jim gode, ter se jamejo upirati. Pietorovo štiridesetletno delo torej ni bilo zaman. — A. Pietor se je porodil l. 1843. v Velikem Bobrovcu (liptovski okraj). Gimnazijo je dovršil v Banjski Bistrici. Mladost Pietora spada v znamenito šestdeseto leto preteklega stoletja. Narodno slovaško življenje je takrat prav lepo uspevalo. Tudi Mažarji so takrat pisali in govorili o narodni enakopravnosti, od katere so pričakovali za Ogrsko boljšo bodočnost. Takrat so Slovaki ustanovili „Slovaško Matico“, kateri je sam cesar daroval 1000 gold. in hkrati so si priborili slovaško gimnazijo v Veliki Revuci. Banjsko-bistriško gimnazijo, na kateri je študiral A. Pietor, je stražil veliki duh slovaškega škofa Moysesesa, njena uprava pa je bila v rokah Martina Čulena, nepozabljivega slovaškega pedagoga. Pravo je Pietor študiral v Budimpešti, na Dunaju, v Pragi in potem zopet v Budimpešti. Iz Prage je l. 1868. marljivo dopisoval v „Pěstbudinské Vědomosti“; leta 1869. je bil v uredništvu „Národnih listů“ in istega leta je potem vstopil v uredništvo „Pěstbud. Vědomosti“, s katerimi se

je l. 1870. preselil v Turč. Sv. Martin, kjer so se izpremenile v „Narodnie Noviny“. Od l. 1874. do svoje smrti je bil Pietor odgovorni urednik tega lista. Žurnalistika, ki je celó pri samostojnih in mogočnih narodih težek poklic, je pri Slovakih neprestan boj. Poleg tega se je začelo uredovanje Pietorovo tedaj, ko so Mažari uničili slovaška učna zavoda, „Slovaško Matico“ in gimnazijo. V narodnem slovaškem življenju se je pojavilo neko mrtvilo. List „Nar. Noviny“ je bil v boju skoraj osamljen. Ko so Mažari hoteli uničiti „Nár. Noviny“ s pomočjo tiskovnih pravd, je moral Pietor presedeti šest mesecev v vacovski ječi. Od marca 1881. je Pietor urejal in izdal tudi „Národný Hlásnik“, s katerim je budil narodno zavest v širjih slovaških vrstah. Gradivo za zgodovino preganjanja Slovakov je rajni nabral in izdal l. 1906. v posebni knjižici: „Nápor — odpor“.

Karol Kuzmány. 16. novembra so na Slovaškem obhajali stoletnico po rojstvu slovaškega buditelja, pesnika in znanstvenega pisatelja, Karola Kuzmányja. Kuzmány se je porodil v Brezni na Slovaškem l. 1806. Njegov oče je bil protestantski župnik. Gimnazijske študije je Kuzmány dovršil na Ogrskem, teologične na Lipskem, Halli in Berolinu. Od začetka svojega duhovniškega pastirovanja je bil književno zelo delaven in to ljubezen do slovstva je ohranil do svoje smrti, 11. avgusta 1866. V Banjski Bistrici je urejeval klasično „Hronko“, ki je bila prvo zavetišče sodobnih književnikov na Slovaškem. „Hronka“ je bila danica slovaške svobodne književnosti, oznanjevala prihodnjega razvoja. V ti dobi je Kuzmány dopisoval Kollárju in Šafaříku ter je bil na čelu vseh slovaških književnih podjetij. Kuzmány je bil takrat tudi edini mož na Slovaškem, ki se je pečal s proučevanjem ruske, srbske in staroslovanske književnosti. Kakor je pisal, tako je tudi živel. Kot profesor protestantske teologije na Dunaju je Kuzmány živel v iskrenem prijateljstvu s pravoslavnim ruskim duhovnikom M. F. Rajevskim in slavni slovaški katoliški škof Moyses ni imel med Slovaki boljšega prijatelja, kot je bil superintendent Kuzmány. Ko se je ustanovila „Slovaška Matica“, je bil škof Moyses predsednik, superintendent Kuzmány pa njegov namestnik. Kuzmány je bil rojen slovaški buditelj; pri njem ni bilo dobe omahovanja, takoj pri prvem nastopu je bil celi Slovak in gotovo eden izmed najbolj zavednih Slovanov. Zelo marljivo je Kuzmány deloval tudi na književnem polju. Slovaško knjigotrsko in zalagateljsko društvo je k proslavi Kuzmányjeve stoletnice izdalo zbirko njegovih pesmi („Pamätník Karla Kuzmányho“ [1806—1906] Vybrané veršované proce jeho. Turč. Sv. Martin. Sošit 1. 8°. Str. 94. Cena K 1.—). Iz knjižice se jasno razvidi, da imajo Slovaki velikega pesnika, ki se lahko kosa s Kollárjem, Sládkovičem in Chalupko. V liriki, zlasti v himnah, ga dozdaj še noben ni prekosil. Kuzmányjeva pesniška moč se je pokazala šele takrat, ko je pustil češko slovnico in je začel pisati pesmi v slovaškem jeziku. Narod je več njegovih pesmi sprejel za svoje, kakor n. pr.: „Kto za pravdu horí. — Nad Patron sa blýská. — Do zbrajia Slovania, za narod a slávu. — Hej len vždy veselo“ itd. Kuzmány je spisal tudi nekaj znanstvenih teoloških spisov.

Fr. Št.

Življenje sodobnega bolgarskega pesnika. Nedavno se je pojavil v Sofiji nov pesniški talent, a ne v kaki sijajni sofijski palači, med oficelnimi pesniki, ki jih bolgarska vlada bogato podpira, ampak na ulici pod milim nebom, med največjimi reveži bolgarske prestolnice. Izšla je namreč v Sofiji pred kratkem zbirka pesmi pod naslovom „Terzanija“. Zbirka je po svoji lepoti zbudila v bolgarskih književnih krogih veliko senzacijo. Bolgarsko občinstvo je bilo tembolj presenečeno,

ker je avtor zbirke — R. S. Toškin — bil popolnoma neznan. Sofiski listi so začeli iskati nadarjenega pesnika in so ga našli — na ulici. Pesnik Toškin je mlad človek brez vseh gmotnih sredstev, ki nima nobene službe, niti stanovanja. Bolan na živcih lazi podnevu kakor senca po sofijskih ulicah kot razprodajalec časnikov, zvečer pa in ponoči v nedostojni obleki spi kje pod milim nebom. In vse to — piše sofijski „Dnevnik“ — se godi v dobi, ko se marsikteri bolgarski plagiatorji, ki nimajo niti trohice nadarjenosti, s pomočjo vladnih podpor vozijo po Evropi zaradi raznih nepotrebnih študij.

Todor C. Burnov, odlični bolgarski literat in politik ob času bolgarskega preporoda, je začetkom mes. novembra naglo umrl v vlaku, ko se je peljal iz Carigrada. Rajni je dovršil študije na Ruskem, bil učitelj v Gabrovu, pozneje pa urednik „Bolg. knjižnice“, „Savetnika“, „Vremene“ ter je sodeloval tudi pri raznih ruskih listih, zlasti pri listu „Moskovskija Vedomosti“. Burnov je bil nekaj časa poslanik, potem sofijski gubernator, ministrski predsednik in finančni minister. L. 1884. se je odpovedal političnemu življenju in se je posvetil književnemu delu. Napisal je temeljito delo „Bolgarsko-grški cerkveni spor“, ki ga je izdalo „Bolgarsko književno društvo“. Že ta spis je Burnovu zagotovil častno mesto med bolgarskimi zgodovinarji.

Stoletnica bolgarske knjige. Dne 8. decembra je minulo 100 let, kar je izšla prva bolgarska knjiga. 8. decembra 1806 je Sofronij, škof vračanski, izdal v Rimniku na Rumunskem svoj „Kirjakodromion sired Nedělnik . . . ko razuměniu prostomu narodu“. S knjigo „Nedělnik“ se je začela nova epoha v bolgarski književnosti, ker se je ž njo postavila podlaga za novo bolgarsko prosveto in bolgarski narod se je prvokrat seznanil z Guttenbergovo iznajdbo. Bolgarsko ljudstvo je pokazalo svojo hvaležnost patriarhu prve narodne knjige s tem, da je nazvalo „Nedělnik“ po njegovem izdajatelju „Sofronie“. — Ob priliki stoletnice je bolgarski pisatelj dr. A. Teodorov Balan spisal delo „Blgarskija knjigopis za 100 godini“, ki zaradi raznih ovir izide v kratkem. Književno društvo pa je imelo slovesno zborovanje, pri katerem je dr. Balan imel slovesen govor, iz katerega navajamo nekoliko zanimivih statističkih podatkov o razvoju bolgarske knjige. Od 1806—1820 se je izdalo 8 bolgarskih knjig; od 1820—1830. 8 knjig; do leta 1840, to je v četrtem desetletju 40 knjig; v petem 120. Torej od l. 1806. do 1850. približno 176 knjig, povprečno 4 na leto. Do osvoboditve Bolgarske je izšlo 1300 knjig. In dozdaj v 100 letih 13.000 knjig.

—t—

Drobne vesti.

Po 49letni uredniški delavnosti je šel v pokoj zaslužni češki publicist in rodoljub I. R. Vilimek, izdajatelj „Humoristických Listů“ v Pragi. Vilimek je bil zavoljo svojega političnega prepričanja večkrat kaznovan z ječo in denarnimi globami. L. 1858. je ustanovil list „Humoristické Listy“ in ga je urejeval celih 49 let. S humorjem in satiro je bičal celo vrsto let sovražnike češkega naroda in napake češkega občinstva. Glavno uredništvo lista je sedaj prevzel češki pisatelj J. Klecanda. — Dobro znani bolgarski buditelj Mihail Georgiev Grekov (Stojan Čakrov) je pripravil za tisk važno književno delo pod naslovom „Istori česki spomeni po našeto vazražđane in osvoboždenie“. — To delo obsega živo ilustracijo življenja in delovanja Bolgarov tekom zadnjega stoletja in bo zelo važen in neobhodno potreben vir za tiste, ki bodo proučevali bolgarsko zgodovino XIX. stoletja.

—gl.